

Anamarija Šiša

Shulamith Firestone: Dialektika spola: zagovor feministične revolucije. Ljubljana: Založba *cf., 2019. 344 strani (ISBN 978-961-257-101-6), 26 EUR

V zadnjem desetletju so bili določeni deli knjige *Dialektika spola: zagovor feministične revolucije* Shulamith Firestone objavljeni v dveh zbornikih – v antologiji feminističnih manifestov *Burn It Down! Feminist Manifestos for the Revolution* (Fahs 2020), ki *Dialektiko spola* uvrsti v poglavje jeznih oziroma nasilnih manifestov, in v zborniku *#Accelerate: The Accelerationist Reader* (Avanessian in Mackay 2014), ki jo umesti na seznam najvplivnejših del za akcelerationistično teorijo. Ob 50- obletnici prvega izida enega najpomembnejših feminističnih manifestov se ga torej lahko spominjamo kot še zmeraj aktualnega in pomembnega, in sicer tako za to specifično izrazno formo kot tudi za razvoj sodobne kritične teorije, kar potrdi tudi odličen prevod Katje Čičigoj v slovenščino.

V prvih treh poglavjih skorajda 300 strani dolgega manifesta nas Shulamith Firestone spozna z izhodišči radikalnega feminizma, na katerih bo gradila svojo teorijo in revolucionarno misel. Čeprav črpa iz historičnega materializma Marxa in Engelsa, ameriškega feminizma in Freudove psihoanalize, je hkrati do vseh treh provokativno kritična. Knjiga namreč nastaja po letu 1968, v zgodovinskem trenutku, ko so se prevledujoče teoretske paradigme izkazale kot pomanjkljive, predvsem pri naslavljanju težav žensk in drugih manjšin. Zato jih je bilo nujno premisliti in zastaviti nove teorije, ki bodo podlaga za grajenje novih utopičnih prihodnosti. V *Dialektiki* se tako skrivajo zametki intersekcionalnosti (5. poglavje), saj je Shulamith Firestone spolne, razredne in rasne neenakosti poskusila obravnavati kot del celote – v tem je njena analiza večkrat tudi pomanjkljiva, ampak to lahko pripišemo njeni želji, da enkrat za vselej konča zgodovino patriarhalne tiranije. Poleg tega v svojo feministično revolucijo vključi tudi otroke (4. poglavje), njihovo povezanost z ženskami pa poveže z dejstvom, da »narava te vezi ne temelji na ničemer drugem kakor na skupnem zatiranju« (str. 97), kar pomeni, da je tudi osvoboditev teh dveh skupin od zatiralnih institucij, kot so družina, delo in šola, medsebojno odvisna. Osvoboditev pa zanjo ne pomeni reorganizacije in reforme obstoječih razmerij, temveč dokončno ukinitve teh institucij.

Za Shulamith Firestone so vse zgoraj omenjene »kulturne struje« (str. 63) pomembne, a spregledajo ključno dejstvo: biološka realnost je izvor spolnega, razrednega sistema. Zatiranje žensk torej izhaja iz njihove biologije oziroma iz reproduktivnih funkcij njihovega spola, ki se formirajo v »biološki družini«, kot jo poimenuje avtorica (str. 20). Po zgledu na historični materializem Shulamith Firestone predlaga materialistični pogled na zgodovino na podlagi biološkega dualizma. Ta je zanjo realna baza kulturne in ekonomske nadstavbe družbe (str. 25). Z drugimi besedami – spolno zatiranje je torej temelj zgodovine vseh drugih družbenih antagonizmov.

V drugem delu knjige (6.–8. poglavje) sledi analiza kulturne nadstavbe oziroma ideologije zatiranja, ki utrjuje antagonizme in neenakosti med moškimi in ženskami. Shu-

lamith Firestone kot ideologijo obravnava najprej ljubezen, romantiko in erotiko, potem pa preide na kulturo, da pokaže, kako »zgodovina kulture v samem svojem ustroju in razvoju zrcali spolno dihotomijo« (str. 226). Zgodovino kulture je namreč zaznamovalo njeno ločevanje na dva modusa – estetski oz. ženski in tehnološki oz. moški kulturni modus.

V zadnjem poglavju, *Poslednja revolucija – zaheve in domneve*, avtorica dokončno podrobneje razkrije svoj revolucionarni projekt in vizijo utopično-feministične ter hkrati kibernetično-komunistične prihodnosti. Za osvoboditev žensk je, trdi Shulamith Firestone, najpomembnejše, da je revolucija feministična in tehnološko podprta. V zadnjem poglavju nam tako predstavi revolucionarne zahteve (str. 243–247) kot tudi svoje »nevarno utopične konkretne predloge« (str. 265). Zahteve obsegajo (1) osvoboditev žensk tiranije reprodukcije z vsemi mogočimi sredstvi in razpršitev vzgoje otrok na družbo kot celoto, (2) politično avtonomijo žensk kakor tudi otrok, ki temelji na ekonomski neodvisnosti, (3) popolno vključitev žensk in otrok v družbo, (4) spolno svobodo vseh žensk in otrok. Z drugimi besedami, ukinitvev institucije biološke družine s pomočjo reproduktivnih tehnologij, odprava mezdnega dela, tudi s pomočjo naprednih tehnologij, odprava institucije šole in vrnitev človeštva k polimorfni seksualnosti.

Igrivo in spekulativno pisanje Shulamith Firestone je odprto za številne kritike. In ker se ne morem dotakniti vseh tem, ki jih obravnava, bom polemizirala s tezo, ki je zaznamovala ta manifest in ostaja še vedno aktualna. Takoj na prvi strani svojega manifesta avtorica zapiše, da je razvoj tehnologije in nadzor nad njo nujen pogoj za uresničevanje zgoraj opisane radikalne feministične revolucije. Je ena izmed prvih feministk, ki je zagovarjala pozitiven odnos do tehnologije v feministični teoriji. Ženske potrebujejo reproduktivne tehnologije (kontracepcijo, umetno oploditev in umetne maternice) za osvoboditev od reproduktivnih funkcij, ki so vezane na njihovo biološko telo. V avtoričinem zagovoru tehnologije je z današnje perspektive najbolj problematično to, da Shulamith Firestone tehnologijo razume izjemno funkcionalistično – ženske naj bi kot podrejeni razred prevzele nadzor nad (reproduktivno) tehnologijo in njeno rabo usmerile v razvoj umetne reprodukcije ter posledično v odpravo družine, dela in šole. Kot opozarja Paasonen (2010: 66–67), navdušenje Shulamith Firestone nad historičnim materializmom, sovjetskim projektom in njihovim razumevanjem kibernetike vodi njeno prepričanje, da je tehnologija obvladljiva entiteta, nad katero je mogoče vzpostaviti nadzor in jo usmerjati v revolucionarne namene. Hitro po izidu knjige postane jasno, da ni tako. Pospešeni razvoj reproduktivnih tehnologij, biotehnologije in komunikacijskih tehnologij priča o kompleksnosti in avtonomiji tehnologije ter o njeni neločljivosti od celote družbenih razmerij.

Okrog reproduktivne tehnologije oziroma biotehnologije, katere razvoj je navdušeno zagovarjala Shulamith Firestone, se po izidu njene knjige ni razvila progresivna feministična debata. Zavračanje biologije in t. i. naravnega telesa je v feministični teoriji v glavnem veljalo za tabu, vsaj do trenutka, ko je v mainstream prišla kvir teorija. Kar nas pripelje do druge točke – Shulamith Firestone materialno podlago, iz katere izvirajo družbeni antagonizmi, vidi v biologiji oziroma v telesih, tehnologijo pa vidi ločeno od narave in jo zato tudi obravnava popolnoma funkcionalistično. Telo in njegove repro-

duktivne funkcije naj bi bile ključne omejitve žensk na poti do osvoboditve, tehnologija pa naj bi bila tista, ki to osvoboditev dokončno omogoči. Prav kvir teorija je pokazala, da je biološki spol zmeraj odvisen od njegove družbene konstrukcije ali, kot trdi Paul Preciado, spol je dizajn – ni naravne notranjosti, ločene od družbe in tehnologije, ki jo je treba odkriti ali najti (2013: 35). Shulamith Firestone je zagovarjala drugačen antinaturalizem. Tistega, ki priznava biološke razlike med spoloma, a jih odločno zavrača kot zgodovinske relikte, s katerimi je treba odpraviti podobno kot z drugimi za ljudi škodljivimi naravnimi procesi. A podobno, kot ima Shulamith Firestone v *Dialektiki spola* težavo z razlikovanjem med naravo in tehnologijo, tako ima večina kritik njenega dela težavo z razlikovanjem med družbo in tehnologijo oziroma med družbenimi in tehnološkimi spremembami ter iskanjem vzročno-posledične vezi med njimi.

Dialektika spola, založniška uspešnica sedemdesetih let prejšnjega stoletja, ostaja pomemben prispevek k feministični teoriji še danes. V njeno središče umesti radikalne zahteve, kot so odprava institucij družine, šole in dela, tehnologijo pa definira kot temeljno orodje feministične revolucije. Shulamith Firestone ni bilo strah spekulirati in iskati najbolj radikalnih poti do osvoboditve, njeno idealistično videnje avtomatizirane kibernetične prihodnosti je izjemno nalezljivo, knjiga pa je zaradi svojega sloga aktualna predvsem v trenutkih, ko bodisi študentkam bodisi akademskim delavkam zmanjka motivacije in energije za nadaljnje boje.

Literatura

Avanessian, Armen, in Mackay, Robin (2014): #Accelerate: The Accelerationst Reader. Falmouth: Urbanomic Media Ltd.

Fahs, Breanne (2020): Burn It Down! Feminist Manifestos for the Revolution. London: Verso Books.

Paasonen, Susanna (2010): From Cybernation to Feminization: Firestone and Cyberfeminism. V: M. Merck in S. Sandford (ur.): Further Adventures of *Dialectics of Sex*: 61–85. New York: Palgrave Macmillan.

Preciado, Paul (2013): Tiesto Junkie. New York: Feminist Press.